

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка

Факультет психології та історії
Кафедра філософії та соціальних наук

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
завідувач кафедри

д.ф.н., проф. Харченко Ю. В.

«28» серпня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Політична географія (англійською мовою)

Рівень вищої освіти: _____
(шифр і назва навчальної дисципліни)
другий (магістерський)

Галузь знань: _____
(шифр, назва галузі)
A Освіта

Спеціальність: _____
(шифр і назва спеціальності)
A4.07 Середня освіта (Географія)

Освітня програма _____
(назва)
Середня освіта (Географія)

Форма навчання _____
(денна, заочна.)
денна, заочна

2025-2026 навчальний рік

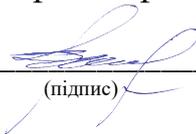
Робоча програма навчальної дисципліни “Політична географія” розроблена на основі освітньо-професійної програми “Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота” навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня “магістр” за спеціальністю А4.07. Середня освіта (Географія)

Розробники: Маслова Наталія Миколаївна, доцент, доцент кафедри філософії та соціальних наук, кандидат географічних наук, доцент

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри філософії та соціальних наук

Протокол від «28» серпня 2025 року № 1

Завідувач кафедри філософії та соціальних наук

(підпис)

Харченко Ю. В.
(прізвище та ініціали)

Робоча програма навчальної дисципліни “Політична географія” для студентів спеціальності А4.07 Середня освіта (Географія) за другим (магістерським) рівнем вищої освіти. – ЦДУ імені В. Винниченка, 2025. – 22 с.

© Маслова Н. М., 2025 рік
© ЦДУ імені В. Винниченка,
2025 рік

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,5	Галузь знань <u>А Освіта</u> (шифр і назва)	Нормативна/ за вибором	
Індивідуальне навчально-дослідне завдання _____ (назва)	Спеціальність: <u>А4.07 Середня освіта (Географія)</u> (шифр і назва)	Рік підготовки	
		1-й	-
Загальна кількість годин – 105		Семестр	
		2-й	-
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 3	Освітня програма: <u>Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота</u> (шифр і назва)	20 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		16 год.	4 год.
		Лабораторні	
		- год.	-
	Рівень вищої освіти: другий (магістерський)	Самостійна робота	
		69 год.	97 год
		Індивідуальні завдання:	
		- год.	
		Вид контролю:	
екзамен	екзамен		

1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: ознайомити студентів з теоретико-методологічними засадами політичної географії, формувати наукове уявлення про сучасну світосистему, територіально-політичну організацію суспільства та територіально-політичні системи різних ієрархічних рівнів; формувати знання про сучасну політичну карту світу, її історичні зміни, суперечливі та проблемні питання, про державу як ключовий елемент політичної системи; ознайомити з основами геополітики як практичного інструменту розв'язання регіональних проблем у світі та в Україні, показати роль та місце України у світовому геополітичному просторі.

Завдання:

- ознайомити студентів з теоретико-методологічними засадами та історією розвитку політичної географії;
- розкрити сутність територіально-політичної організації суспільства та територіально-

- політичних систем різних ієрархічних рівнів;
- формувати знання про сучасну політичну карту світу та історичні етапи її формування;
 - формувати уявлення про сучасну світосистему та її вирогідні зміни, знання про суверенні держави та залежні території;
 - розглянути суперечливі та проблемні питання стану сучасної політичної карти світу (існування анексованих, спірних територій, територій з невизначеним статусом, невизнаних, частково визнаних територій, квазідержавних утворень тощо);
 - ознайомити з причинами та географією сепаратизму та міжнародних конфліктів, “гарячих точок” в світі;
 - формувати знання про державу як ключовий елемент політичної системи, географічний простір держави, державні кордони, адміністративно-територіальний устрій, столиці держав, класифікації та типології держав за різними критеріями;
 - формувати уявлення про сучасну геополітичну картину світу, про співвідношення сил у світовій політиці, основні регіональні геополітичні проблеми у світі, про політико-географічне та геополітичне положення України;
 - прищеплення навичок самостійної роботи з різними джерелами політичної, економічної та географічної інформації (картами, схемами, статистичними даними, літературою, ілюстрованим матеріалом, ресурсами всесвітньої мережі Internet тощо);
 - вивчення і перевірка знань політико-географічної номенклатури тощо.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі *компетентності*:

Інтегральна: здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі або проблеми в галузі середньої (у т.ч. профільної) освіти (за предметною спеціальністю А4.07 Середня освіта (Географія)) та вищої освіти, що передбачає застосування концептуальних методів освітніх наук, географічної науки, здійснення інновацій та/або проведення педагогічних досліджень за умови комплексності та невизначеності умов організації освітнього процесу.

загальні	фахові
<p>ЗК2. Здатність до абстрактного та критичного мислення, аналізу та синтезу; здатність виявляти та вирішувати проблеми у сфері професійної діяльності, бути критичним і самокритичним.</p> <p>ЗК3. Здатність до провадження дослідницької та/або інноваційної діяльності, проведення науково-педагогічних досліджень, прогнозування та презентування їх результатів; розробки, презентування освітніх проєктів та управління ними.</p> <p>ЗК7. Здатність працювати в міжнародному контексті та в глобальному інформаційному середовищі за професією, володіння основами медіаграмотності.</p> <p>ЗК8. Розуміння та сприйняття етичних норм поведінки відносно інших людей і</p>	<p>ФК1. Здатність усвідомлювати та інтегрувати концептуальні природничо-географічні, суспільно-географічні, картографічні, психолого-педагогічні, краєзнавчо-туристичні знання та навички, орієнтуватися у світовому й національному географічному освітньо-науковому просторі з метою розширення й актуалізації географічних і психолого-педагогічних знань.</p> <p>ФК4. Здатність до поглиблення знань і вдосконалення предметної області природничої, антропогенної, суспільної географії, картографії та геоінформаційних технологій, методики навчання географії, організації краєзнавчо-туристичної діяльності, що включають новітні наукові здобутки у сфері професійної педагогічної діяльності, є основою для оригінального мислення, проведення досліджень та критичного осмислення професійних проблем.</p> <p>ФК5. Здатність пояснювати особливості розвитку географічної науки на різних часових та змістовних рівнях, етапах; встановлювати закономірності розвитку географії; застосовувати різні методи географічних досліджень відповідно до основних парадигм в географії; розкривати прояви географічних законів і закономірностей.</p> <p>ФК6. Здатність пояснювати устрій сучасної світосистеми, суперечливі та проблемні питання політичної карти світу; встановлювати передумови виникнення та прогнозувати наслідки міждержавних конфліктів, територіальних спорів, проявів</p>

відносно природи; здатність до комунікації та міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціальна компетентність), толерантне ставлення та повага до культурної різноманітності.

сепаратизму у регіонах та країнах світу.

ФК7. Здатність аналізувати сучасні проблеми соціально-економічного розвитку країн та регіонів світу, виявляти їх причини та закономірності географічного поширення, порівнювати особливості проявів демографічних, соціальних, економічних, політичних, екологічних проблем в різних типах країн, прогнозувати можливі наслідки та пропонувати шляхи їх вирішення.

ФК17. Здатність формувати в учнів/студентів культуру академічної доброчесності та дотримуватися її принципів у професійній діяльності вчителя/викладача географії.

1.3. Очікувані програмні результати навчання:

Знання і розуміння

ПРН1. *Розуміє* концептуальні засади та основні теоретико-методологічні проблеми природничої, антропогенної, суспільної географії, картографії та геоінформаційних технологій, методики навчання географії та профільної географії на рівні новітніх наукових здобутків.

ПРН2. *Знає та застосовує* поняттєво-концептуальний апарат географії, теоретичні й емпіричні досягнення психології, педагогіки та методики навчання географії, що дозволяє пов'язувати й порівнювати різні погляди на проблемні питання сучасної географії та освітнього процесу з географії, організовувати дослідницьку роботу.

ПРН3. *Пояснює* особливості розвитку географічної науки на різних часових та змістовних рівнях, етапах; *встановлює* закономірності розвитку географії; *застосовує* різні методи географічних досліджень відповідно до основних парадигм в географії; *розкриває* прояви географічних законів і закономірностей.

ПРН4. *Пояснює* устрій сучасної світосистеми, *розкриває* суперечливі та проблемні питання політичної карти світу; *встановлює передумови* виникнення та *прогнозує* наслідки міждержавних конфліктів, територіальних спорів, проявів сепаратизму у регіонах та країнах світу.

ПРН5. *Аналізує* сучасні проблеми соціально-економічного розвитку країн та регіонів світу, *виявляє* їх причини та закономірності географічного поширення, *порівнює* особливості проявів демографічних, соціальних, економічних, політичних, екологічних проблем в різних типах країн, *прогнозує* можливі наслідки та *пропонує* шляхи їх вирішення.

Уміння/навички

ПРН12. *Здійснює* відбір, аналіз, представлення і поширення географічної інформації, використовуючи різноманітні письмові, усні та візуальні засоби, картографічні методи, інформаційно-комунікаційні технології.

Автономія і відповідальність

ПРН19. *Демонструє* дотримання культури академічної доброчесності у власній діяльності та вміння формувати її в учнів/студентів.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Section 1. Theoretical and methodological foundations of political geography. The political map of the world and its historical changes.

Topic 1. Theoretical and methodological foundations of political geography. Political geography (PG) as a science: approaches to definition. Political sphere (politicsphere) of social life as an object of study of PG. Structure of PG (historical, theoretical, regional, sectoral, World Ocean). Methods of PG. Chorological method. Levels of PG research: global and regional (macro level), individual countries (meso level), individual districts, cities (micro level). PG – political regionalism – regional political science – regional studies. Main problems of political and geographical research. The place of PG in the system of tourism-economic, social-geographical sciences. Interdisciplinarity of

research in PG, connections of the discipline with other social sciences, including political science, sociology, history. Correlation of the fields of research of PG, geopolitics and political science. The difference in their approaches to studying the state as an object of research. Modern tasks and functions of PG (theoretical-cognitive, methodological, worldview-humanistic).

History of the development of political science. The essence and features of political thought of the Ancient World (Democritus, Plato, Aristotle, Cicero), the Middle Ages and the Renaissance (F. Aquinas, M. Padua, Dante, N. Machiavelli, T. More, M. Luther, J. Bodin, T. Campanella), Modern times (T. Hobbes, J. Locke, C. Montesquieu, J.-J. Rousseau, T. Paine, I. Kant, H. Hegel, K. Marx, K. Ritter, etc.). Stages of development of PG since the end of the 19th century. F. Ratzel - the founder of PG as a systematic science. The role of Ukrainian geographers of the early 20th century (S. Rudnytsky, V. Kubyovych, S. Tomashivsky, V. Gerynovich) in the development of certain provisions of PG. The current state of PG in Ukraine.

Topic 2. Political map of the world and its historical changes. The concept of a political map of the world. Quantitative and qualitative changes on the political map of the world. Stages of formation of the political map of the world. Ancient, medieval, new and modern stages of territorial changes on the political map of the world. Political map of the Old World – Eurasia and North Africa. Major historical rivers and ancient civilizations: Mesopotamia, Indus and Ganges, Yangtze and Yellow Rivers. The first city-states of Mesopotamia. Slave states of Europe, Asia and Africa. Structure of the political map of the Ancient East. Political map and civilizations of the Mediterranean (Phoenicia, the Kingdom of Israel and Judah, the city-states of Greece, the empire of Alexander the Great, Carthage, the Roman Empire). Specific features of the political map of the ancient world. Political map of Eurasia and North Africa during the Middle Ages, its characteristic features. Prerequisites of the Great Geographical Discoveries and their impact on the political map of the world. Spanish and Portuguese empires. Colonial empires of the 17th-18th centuries: Dutch, French, British. Treaty of Westphalia and the formation of the modern system of nation-states in Europe. Characteristics of the main stages of the formation of the political map in the 20th century. Causes and consequences of the First World War and territorial redrawing of the political map. Territorial results of the revolution in Russia. World War II and territorial changes after its end. Main features of the political map during the Cold War. Consequences of the fall of the Iron Curtain. The collapse of socialist federal states and the system of socialism as a whole. Political map of Europe and Asia at the present stage. "Hot spots" on the political map: Arab-Israeli conflict, Iraq and Kuwait, Afghanistan, Sri Lanka, Kashmir. Peoples without statehood. Newly industrialized countries of Southeast Asia: causes and consequences of the economic boom.

Ukraine on the PC of Europe and the world: political and geographical position, state territory, ethnic lands, Ukrainian geographical space, political and geographical structure.

Topic 3. Modern world system. Modern world system. Current state of the political map of the world. Probable changes in the political map of the world. Territories, countries, states. Composition of the territory of the state. Political and territorial formations on the political map of the world. Sovereign states. Sovereign states as the main subject of world politics and an element of the political map of the world. The growth of the number of independent states during the 20th century. Dependent countries and territories. The concepts of "colony", "protectorate", "dependent territory", "trustee territory". Modern dependent territories and their varieties (loosely associated state, self-governing state in free association with the metropolis, self-governing territory within the metropolis, overseas administrative unit, etc.) and metropolises. Disputed territories. Waters (aquatic area) of the open sea and the territory of Antarctica. Multinational functional entities: TNCs, international organizations, regional organizations. Controversial and problematic issues of the state of the modern world PC: dependent, non-self-governing, with uncertain status, self-proclaimed territories of the world. International conflicts, their types (interstate; national liberation wars; internal internationalized), objective and subjective prerequisites for their occurrence. "Hot" spots of the planet: the Middle East, South Asia, the Caucasus, the Balkans, Central Africa, etc. Ethnopolitical conflicts: factors, ways of overcoming them. Territorial claims. Separatism. Problems of territorial claims. Geography of specific political entities (unrecognized self-proclaimed states, trust territories, condominiums, protectorates, bantustans, disputed territories, etc.). Regionalist, autonomist and separatist ethnic movements, their

geography (Scotland, Ulster, Basque Country, Corsica, Kosovo and Metohija, Transnistria, Crimea, Abkhazia, Chechnya-Ichkeria, etc.).

Section 2. The state as a key element of the political system

Topic 4. The state is a key element of the political system. Geographical space of the state. State borders. Objects of the political map: "state", "country", "territory". Sovereignty. Historical transformation of the understanding of sovereignty. Territorial-political organization of society. Types and functions of territorial-political systems (TPS). The state as the most holistic TPS. Signs of a state: people (substantive element), territory (territorial element), public state power (institutional element), international recognition. Internal and external functions of the state.

Theories of the origin of the state (theological, patriarchal, social contract, subjugation, class; geographical determinism, demographic, techno-economic, "night watchman"). Characteristics of the state as a geographical object. Political and geographical position (PGP) of the state (macro-/global, meso-/regional, micro-/neighborhood levels, landlockedness, use of international transport routes). PGP assessment. Global PGP. Regional PGP. Neighborhood PGP.

Geography and its components (state territory, water area, air area), ethnic lands. Features of state territory: configuration, shape, compactness, geographical center. Forms of state territory: island, on archipelagos, peninsular, elongated, with enclaves, with exclaves, compact, with "corridors". The influence of the configuration of the territory on social processes in the state. Quantitative measures of the shape of the state territory. Problems of territorial delimitation of the maritime space, continental shelf, territorial waters, economic zones. Typology of states by the nature of the historical formation of the state territorial structure. The "Mexico" principle. State territories with a special political regime (action of exceptional laws, state of emergency, martial law; closed administrative units, extraterritorial, leased, occupied, etc.). Political and geographical position of the country.

State borders. Stages of establishing state borders (allocation, delimitation, demarcation, redemarcation). Features of establishing river and sea borders. Classification of state borders by morphology (configuration), origin, history and duration of existence, historical conditions and sequence of occurrence (land, sea, straight, winding, colonial, post-war, reunited, compensatory, restored, imposed, contractual, non-contractual, established by a unilateral act). Functions of borders in the era of globalization (barrier, contact, filtering), their relationship.

Topic 5. Administrative-territorial division of the state. Capitals, their functions and classifications. The concept of local self-government, its typology. Dualistic, horizontal and mixed systems of self-government. The relationship between local and territorial governance. Principles of forming the ATP grid. Hierarchy of ATP units. ATP functions. Stages of formation of ATP and local self-government in Europe (according to R. Bennett). Administrative-territorial system, its structure. Division of administrative units by area and population in some countries of the world. Capitals, their functions and classifications.

Topic 6. Classifications and typologies of countries of the world. Indicators for "geographic" typologies (forms of government, forms of state structure, types of political regimes). Classification of countries of the world by forms of government (monarchies and republics and their varieties, jamahiriya, countries within the Commonwealth), state system (unitary, federal, confederal, unions), ideological orientation (pluralistic, clerical), state and legal regime (democratic, totalitarian, authoritarian, racist), their geographical distribution. Systems of succession of modern monarchical states (Salic, Castilian, Austrian). New views on the classification of countries: theocratic republics, semi-federal states, etc.

Classification of countries of the world by geographical, economic-geographical, political-geographical positions, size of the territory, number and type of population reproduction, its national composition, level of urbanization, natural resource potential. Territory area as an important socio-economic resource. Classification of states by territory area (giants, large, significant, medium, small, minor, micro states/"dwarfs"). Typology of countries of the world by the level of socio-economic development and economic specialization in the international division of labor, by the level of formation of organizational and managerial structures, and by the structure of the country's economy.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	консульт.	СРС		л	п	лаб.	інд.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Section 1. Theoretical and methodological foundations of political geography. The political map of the world and its historical changes.												
Topic 1. Theoretical and methodological foundations of political geography.	10	2	-	-	-	8	12					12
Topic 2. Political map of the world and its historical changes.	14	2	2	-	-	10	17	1	1			15
Topic 3. Modern world system.	26	6	6	-	-	14	22	1	1			20
Разом за розділом 1	50	10	8	-	-	32	51	2	2			47
Section 2. The state as a key element of the political system												
Topic 4. The state is a key element of the political system. Geographical space of the state. State borders.	19	4	4	-	-	11	16	1	-			15
Topic 5. Administrative-territorial division of the state. Capitals, their functions and classifications.	15	2	2	-	-	11	16	1				15
Topic 6. Classifications and typologies of countries of the world.	21	4	2	-	-	15	22	-	2			20
Разом за розділом 2	55	10	8	-	-	37	54	2	2			50
Усього годин	105	20	16	-	1	69	105	4	4			97
ІНДЗ												
ІНДЗ	-	-	-	-	-	-						
Усього годин	105	20	16	-	1	69	105	4	4			97

4. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Теми лекційних занять

4.1.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Theoretical and methodological foundations of political geography.	2
2	Political map of the world and its historical changes.	2
3	Modern world system.	6

4	The state is a key element of the political system. The geographical space of the state.	2
5	State borders.	2
6	Administrative-territorial division of the state. Capitals, their functions and classifications	2
7	Classifications and typologies of countries of the world.	4
	Разом	20

4.1.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Modern world system. Classifications and typologies of countries of the world.	2
2	The state is a key element of the political system. Geographical space of the state. State borders. Administrative-territorial division of the state. Capitals, their functions and classifications	2
	Разом	4

4.2. Теми семінарських (практичних) занять

4.2.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Political geography as a science. Political map of the world and its historical changes.	2
2	Modern world system. Political and territorial formations on the Continent: sovereign states, dependent countries and territories, high seas and Antarctica.	2
3	Controversial and problematic issues of the state of the modern world PC: disputed territories, territories with uncertain status, self-proclaimed territories of the world.	2
4	International conflicts. "Hot" spots of the planet. Territorial claims and separatism in the modern world.	2
5	The state is a key element of the political system.	2
6	State borders. Border conflicts, their typology.	2
7	Administrative-territorial division of the state. Capitals, their functions and classifications	2
8	Forms of government and system. Types of political regimes. Classifications of countries of the world.	2
	Разом	16

4.2.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Modern world system. Political and territorial formations on the political map of the world.	2
2	Classifications and typologies of countries of the world.	2
	Разом	4

4.3. Теми лабораторних занять

не передбачено

4.4. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
Section 1. Theoretical and methodological foundations of political geography. The political map of the world and its historical changes.			
1.	History of the development of PG. The essence and features of political thought of the Ancient World, the Middle Ages and the Renaissance, and the Modern Age. Stages of the development of PG since the end of the 19th century. F. Ratzel - the founder of PG as a systematic science. The role of Ukrainian geographers of the early 20th century in the development of individual provisions of PG.	8	12
2.	Political map of the Old World – Eurasia and North Africa. Major historical rivers and ancient civilizations. Slave states of Europe, Asia and Africa. Structure of the political map of the Ancient East. Political map and civilizations of the Mediterranean. Specific features of the political map of the ancient world. The political map of Eurasia and North Africa during the Middle Ages, its characteristic features.	6	8
3.	Ukraine on the political map of Europe and the world: political and geographical position, state territory, ethnic lands, Ukrainian geographical space, political and geographical structure.	4	7
4.	Modern dependent territories and their varieties (loosely associated state, self-governing state in free association with the metropolis, self-governing territory within the metropolis, overseas administrative unit, etc.) and metropolises.	4	4
5.	International conflicts, their types and subjective prerequisites for their emergence. "Hot" spots of the planet: the Middle East, South Asia, the Caucasus, the Balkans, Central Africa, etc. Ethnopolitical conflicts: factors, ways of overcoming them.	4	4
6.	Problems of territorial claims. Geography of specific political entities (unrecognized self-proclaimed states, trustee territories, condominiums, protectorates, bantustans, disputed territories, etc.).	2	4
7.	Regionalist, autonomist and separatist ethnic movements, their geography (Scotland, Ulster, Basque Country, Corsica, Kosovo and Metohija, Transnistria, Crimea, Abkhazia, Chechnya-Ichkeria, etc.).	4	4
Section 2. The state as a key element of the political system			
8.	Problems of territorial delimitation of maritime space, continental shelf, territorial waters, economic zones. Typology of states by the nature of the historical formation of the state territorial structure.	5	7
9.	State territories with a special political regime (action of exceptional laws, state of emergency, martial law; closed administrative units, extraterritorial, leased, occupied, etc.). Political and geographical position of the country.	6	8
10.	Division of administrative units by area and population in some countries of the world.	11	15
11.	Classification of countries of the world by geographical, economic-geographical, political-geographical positions, type of population reproduction, its national composition, level of urbanization, natural resource potential. Typology of countries of the world by economic specialization in the international division of labor, by the level of formation of organizational and managerial structures, and by the structure of the country's economy.	15	20
Разом		69	97

4.5. Індивідуальне навчально-дослідне завдання не передбачено

4.6. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни “Політична географія” передбачено комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяє розвитку творчих засад особистості майбутнього фахівця, з урахуванням індивідуальних особливостей учасників освітнього процесу.

З метою формування професійних компетентностей широко впроваджуються інноваційні методи навчання. Це – комп’ютерна підтримка освітнього процесу, впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, мозковий штурм, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань, кейс-метод, проєктний метод тощо).

За джерелами знань на заняттях використовуються словесні (розповідь, бесіда, лекція) та практичні методи.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються проблемно-інформаційний, проєктно-пошуковий, дослідницький методи.

Із метою забезпечення максимального засвоєння студентами матеріалу курсу використовуються наступні методи навчання:

1) Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності за джерелом знань:

- словесні: лекція-монолог, лекція-діалог, проблемна-лекція, розповідь, пояснення, інструктаж, бесіда, дискусія, диспут;
- наочні: презентація, демонстрація, ілюстрація;
- практичні: практичні роботи, вправи, самостійна робота студентів з різними джерелами інформації, складання конспектів (тез), робота з картою, робота зі статистичними матеріалами, підготовка рефератів, доповідей, повідомлень, презентацій, метод проєктів, аналіз проблемних ситуацій, встановлення причинно-наслідкових зв'язків та географічних закономірностей, прогнозування тощо.

2) Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

- метод проблемного викладу матеріалу;
- моделювання життєвих ситуацій;
- мозковий штурм;
- метод опори на життєвий досвід;
- навчальної дискусії.

3) Методи контролю й самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності:

- фронтальне та індивідуальне усне опитування;
- письмове опитування;
- перевірка практичних робіт;
- перевірка конспектів (тез);
- перевірка виконання самостійної роботи;
- захист рефератів, повідомлень, мультимедійних презентацій, проєктів;
- контрольна робота;
- перевірка виконаних завдань у класі на платформі Google Classroom тощо.

Дистанційні методи навчання: телекомунікаційні методи (інтерактивні лекції, практичні заняття, on-line консультації в режимі зустрічей у Google Meet; робота у Viber-групах, самостійна робота студентів з використанням освітньої платформи Google Classroom.

4.7. Засоби діагностики результатів навчання здобувачів освіти.

Порядок та критерії виставлення балів

Контрольні заходи здійснюються з дотриманням вимог об’єктивності, індивідуального підходу, системності, всебічності.

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- екзамен;

- реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Використовуються такі методи контролю (усний, письмовий), які мають сприяти підвищенню мотивації студентів до навчально-пізнавальної діяльності.

Поточний контроль. Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння певної частини учбового матеріалу, рівня сформованості навичок, умінь самостійно опрацювати навчальний матеріал, здатності осмислити зміст теми.

Об'єктами поточного контролю знань студента є систематичність та активність роботи на заняттях; виконання завдань для самостійної роботи.

Оцінюванню підлягають:

- рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на практичних заняттях;
- доповнення, запитання до того, хто відповідає, рецензія на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття;
- активність при обговоренні питань практичного заняття;
- виконані практичні роботи;
- реферати, презентації, доповіді;
- систематичність роботи на практичних заняттях, активність під час обговорення питань тощо.

Методи поточного контролю: фронтальне та індивідуальне усне опитування, письмове опитування, перевірка практичних робіт, перевірка конспектів (тез), перевірка виконання самостійної роботи, захист рефератів, повідомлень, мультимедійних презентацій, проєктів; контрольна робота; перевірка виконаних завдань у класі на платформі Google Classroom тощо.

У разі невиконання завдань поточного контролю студент має право скласти їх індивідуально до останнього практичного заняття за дозволом завідувача кафедри. Порядок такого контролю регламентований викладачем.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів з політичної географії

Оцінювання якості знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою оцінювання, за шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

Поточне оцінювання

Поточне оцінювання здійснюється на практичних заняттях, консультаціях (при відпрацюванні пропущених занять чи при бажанні підвищити попередньо отриману оцінку) та під час контролю за самостійною роботою студентів.

Види робіт студентів, які підлягають поточному контролю:

- усна відповідь;
- виконання практичної роботи;
- доповідь чи повідомлення;
- доповнення, запитання до того, хто відповідає, рецензія на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття;
- письмові завдання (контрольні, самостійні роботи, реферати тощо);
- самостійне опрацювання тем;
- систематичність роботи на практичних заняттях, активність під час обговорення питань.

На кожне практичне заняття з теми виділяється 6 балів, в тому числі:

- 3 бали за усну чи письмову відповідь на теоретичні питання, презентацію або реферат з теми;

- 3 бали за практичні завдання;

На самостійну роботу студентів виділяється **10 балів**.

Крім того студенти мають змогу отримати **0,5 б.** за доповнення, **5 балів** за презентацію або реферат з теми.

Враховується:

- рівень осмислення навчального матеріалу;
- рівень сформованості аналітичних вмінь і концептуальних підходів;
- повнота розкриття питання, логіка викладу, культура мовлення;
- використання додаткової літератури;
- порівняння, зв'язок з практикою, наявність висновків.

3 б. ставиться за досконале знання та розуміння понятійно-термінологічного апарату ПГ та теоретичного матеріалу тієї чи іншої теми. Вільне оперування різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Аналізує різні підходи до трактування тієї чи іншої проблеми. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань політичної географії та аргументує її. Демонструє творчий підхід до виконання завдань. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою культурою мовлення. У відповіді мовні та стилістичні помилки.

2 б. ставиться у випадку, коли відповідь майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Висвітлюється зміст окремих класифікацій, підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знайомій та новій ситуації. Матеріал викладено правильною мовою, але присутні окремі стилістичні помилки.

1 б. ставиться коли відповідь неповна, фрагментарна. Студент не має системних знань з ПГ. Понятійно-термінологічний апарат ПГ в цілому сформований, але студент оперує, як правило, одним підходом до тієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу не структурований, часто порушується послідовність та логіка викладу. У відповіді відсутні посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми, політико-географічні ідеї провідних вчених. Відповідь позбавлена творчого підходу і має формальний характер. Студент використовує знання в знайомій ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні фактичні та стилістичні помилки.

0,5 б. ставиться коли відповідь дуже поверхова. Студент не має системних знань з ПГ. Понятійно-термінологічний апарат ПГ майже не сформований. Виклад матеріалу не структурований, порушена послідовність та логіка викладу.

Критерії оцінювання практичної роботи

3 б. ставиться у випадку, коли студент повністю і якісно виконав всі завдання практичної роботи з теми. Демонструє досконале знання та розуміння теоретичного матеріалу з теми практичного заняття. При виконанні практичних завдань студент продемонстрував високий рівень оволодіння вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Якісно та охайно виконаний графічний та картографічний матеріал. До кожного завдання наявні висновки та узагальнення. Студент застосував творчий підхід до виконання завдань. У практичній роботі відсутні орфографічні, граматичні, стилістичні чи мовленнєві помилки.

2 б. ставиться, коли студент виконав всі завдання для практичної роботи, при цьому 2/3 завдань виконано якісно. Відповідь на питання викладача при захисті роботи майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. При виконанні практичних завдань студент продемонстрував уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Картографічний та графічний матеріал виконаний якісно, але не достатньо охайно. Наявні висновки до кожного завдання, але у деяких висновках недостатня доказова база. У практичній роботі присутні окремі стилістичні помилки.

1 б. ставиться, коли студент виконав 2/3 завдань або виконав всі завдання практичної роботи, але 1/2 з них виконана не досить якісно. Відповідь на теоретичні питання під час захисту практичної роботи неповна, фрагментарна. Студент продемонстрував недостатній рівень

оволодіння вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати тощо. Картографічний та графічний матеріал виконаний неякісно. У роботі наявні фактичні та/або стилістичні помилки.

0,5 б. ставиться, коли студент якісно виконав ½ завдань практичної роботи. Демонструє вкрай поверхові знання з тем теоретичного блоку під час захисту роботи. Студент недостатньо оволодів уміннями аналізу, порівняння тощо. Картографічний та графічний матеріал відсутній або виконаний з помилками та неохайно. Відсутні висновки до окремих завдань або більшість висновків помилкові. У роботі наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання рефератів

При оцінюванні реферату враховуються:

- ступінь розкриття теми;
- рівень науковості та доступності тексту реферату;
- вміння працювати з науковою літературою, систематизувати та структурувати матеріал;
- наявність авторської позиції, самостійність оцінок і суджень;
- використання при підготовці реферату декількох джерел інформації;
- дотримання вимог до оформлення реферату (наявність титульної сторінки, плану, вступу; правильність оформлення посилання на використані джерела; список використаних джерел; оцінка грамотності та культури викладу; дотримання вимог до обсягу реферату тощо);
- вільне володіння матеріалом реферату при захисті.

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за реферат – **3 бали**.

3 бали ставиться, коли виконані всі вимоги до написання реферату: позначена проблема і обґрунтована її актуальність, зроблено короткий аналіз різних точок зору на дану проблему і логічно викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема розкрита повністю, витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення.

2,5 бали ставиться, коли основні вимоги до реферату виконані, але при цьому допущені незначні недоліки, не зовсім витриманий обсяг реферату, є недоліки в оформленні.

2 бали ставиться, коли основні вимоги до реферату виконані, але при цьому допущені значні недоліки, є значні неточності у викладі матеріалу; відсутня логіка викладу, не витриманий обсяг реферату; є недоліки в оформленні.

1,5 бали виставляється якщо є істотні відступи від вимог до реферування, тема висвітлена дуже поверхово або частково, відсутні висновки; не витриманий обсяг реферату; є серйозні недоліки в оформленні.

1 бал виставляється у випадку, коли тема реферату не розкрита, продемонстровано нерозуміння студентом проблеми; обсяг реферату занадто малий; не дотримано вимог до оформлення реферату.

Критерії оцінювання презентації

При оцінюванні комп'ютерної презентації враховуються:

- наявність титульного слайда, на якому зазначено назву доповіді/презентації та відомості про авторів;
- логічна послідовність слайдів;
- дотриманні вимог до тексту слайдів (наявністю заголовків, які висвітлюють основну ідею цього слайда; не більше ніж 6-8 рядків тексту на слайді, по 6-8 слів у рядку; текст повинен складатися з простих речень та коротких слів; розмір символів тексту має бути достатнім для розпізнавання з найвіддаленішого кутка аудиторії, рекомендований розмір символів не менше ніж 24 пт.).

- дотримання вимог до графічних об'єктів на слайдах (кількість зображень повинна бути достатньою для ілюстрації змісту слайда або виступу, але не переобтяжувати сприйняття відомостей; варто вибирати такі зображення, на яких деталі добре розрізняються; на одному слайді мають бути зображення одного стилю (або фотографії, або мальовані зображення) тощо).

- дотримання вимог до оформлення презентації: слайди не повинні бути перенасичені текстом, а містити більше графічних, картографічних та ілюстративних матеріалів; усі слайди

бажано оформлювати в одному стилі; у кольоровій гамі презентації рекомендується використовувати не більше ніж 2-3 кольори та 2-3 їх відтінки; для демонстрації презентації на великому екрані з використанням мультимедійного проектора колір тла слайдів має бути світлим; колір тексту має бути контрастним до кольору тла.

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за презентацію – **3 бали**.

3 бали ставиться, коли виконані всі вимоги до змісту презентації, повною мірою розкрита тема, дотримана логіка викладу матеріалу, витриманий обсяг презентації, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення слайдів.

2,5 бали ставиться, коли основні вимоги до змісту презентації виконані, але при цьому допущені незначні недоліки, дещо порушена логіка викладу або не зовсім витриманий обсяг презентації, є недоліки в оформленні слайдів.

2 бали ставиться, коли основні вимоги до змісту презентації виконані, але при цьому допущені значні недоліки у викладі матеріалу; відсутня або порушена логіка викладу; не витриманий обсяг презентації або матеріалу у слайдах; є недоліки в оформленні слайдів.

1,5 бали виставляється якщо є істотні відступи від вимог до презентації, тема висвітлена дуже поверхово або частково; відсутня логіка викладу, відсутні висновки; не витриманий обсяг реферату; є серйозні недоліки в оформленні слайдів.

1 бал виставляється у випадку, коли тема презентації не розкрита, продемонстровано нерозуміння студентом проблеми; обсяг презентації занадто малий; не дотримано вимог до оформлення слайдів.

Критерії оцінювання самостійної роботи студента

10 б. ставиться у випадку, коли студент повністю і якісно виконав всі завдання для самостійної роботи з теми. Демонструє досконале знання та розуміння теоретичного матеріалу тієї чи іншої теми курсу ПГ, що виноситься на самостійне опрацювання. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Наявні посилання на декілька джерел інформації. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Аналізує різні підходи до трактування тієї чи іншої проблеми. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань ПГ та аргументує її. Демонструє творчий підхід до виконання завдань. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою грамотністю викладу матеріалу, культурою мовлення. У відповіді відсутні орфографічні, граматичні, стилістичні чи мовленнєві помилки.

9 б. ставиться у випадку, коли студент повністю виконав всі завдання для самостійної роботи з теми, але якість виконання становить 90 %. Демонструє знання та розуміння теоретичного матеріалу тієї чи іншої теми курсу ПГ, що виноситься на самостійне опрацювання. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Наявні посилання на декілька джерел інформації. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань ПГ та аргументує її. Демонструє творчий підхід до виконання завдань. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою грамотністю викладу матеріалу, культурою мовлення. У відповіді відсутні орфографічні, граматичні, стилістичні чи мовленнєві помилки.

8 б. ставиться у випадку, коли студент виконав всі завдання для самостійної роботи з теми, але якість виконання становить 80 %. Демонструє знання та розуміння теоретичного матеріалу тієї чи іншої теми курсу ПГ, що виноситься на самостійне опрацювання. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Наявні посилання на декілька джерел інформації. Відповідь на поставлені запитання повна. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на

практиці не тільки в знайомих. Володіє високою грамотністю викладу матеріалу, культурою мовлення. У відповіді відсутні орфографічні, граматичні, стилістичні чи мовленнєві помилки.

7 б. ставиться, коли студент виконав всі завдання для самостійної роботи, при цьому 2/3 завдань виконано якісно. Відповідь майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Висвітлюється зміст окремих класифікацій, методологічних підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знаомій та новій ситуації. Присутні окремі стилістичні помилки.

6 б. ставиться, коли студент виконав 2/3 завдань для самостійної роботи, при цьому 2/3 завдань виконано якісно. Відповідь майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Висвітлюється зміст окремих класифікацій, методологічних підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. У відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знаомій ситуації. Присутні окремі стилістичні помилки.

5 б. ставиться, коли студент якісно виконав 1/2 завдань. Демонструє досить поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання, поверхово відтворює інформацію. Оперує лише окремими фразами, називає розрізнені факти. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

4 б. ставиться, коли студент якісно виконав менше 1/2 завдань. Демонструє поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами, називає розрізнені факти. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

3 б. ставиться, коли студент виконав лише 1/3 завдань та демонструє має вкрай поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами. Відповідь занадто лаконічна. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

2 б. ставиться, коли студент виконав менше 1/3 завдань, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію. Оперує лише окремими фразами. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

1 б. ставиться, коли студент виконав 1-2 завдання, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію. Оперує лише окремими фразами, не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

Підсумковий (семестровий) контроль з дисципліни “Політична географія” проводиться у формі *екзамену*.

Підсумкова семестрова оцінка з дисципліни (сума балів) розраховується як сума підсумкової семестрової оцінки до екзамену та екзаменаційної оцінки та виставляється за 100-бальною шкалою, шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

Підсумкова семестрова оцінка проставляється у Відомості обліку успішності (форма № Н-5.03), Аркуші успішності студента (форма № Н-5.04), Індивідуальному навчальному плані студента (форма № Н-2.02), Заліковій книжці студента (форма № Н-2.03).

Підсумкові екзаменаційні письмові роботи, листки тестувань, листки усної відповіді зберігаються на кафедрі протягом одного календарного року після складання екзамену.

Критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів при складанні екзамену

30-40 балів ставиться у випадку, коли студент повністю засвоїв зміст курсу, вільно володіє навчальним матеріалом і вміє усвідомлено застосовувати його на практиці як в знайомих так і в нових ситуаціях. Має системні, повні, міцні знання з дисципліни. Студент вміє аналізувати, систематизувати інформацію, узагальнювати, робити висновки, висловлювати власну думку та аргументувати її. Студент вміє дати ґрунтовну відповідь на поставлене запитання, володіє понятійним апаратом ПГ. Володіє уміннями користуватися різними джерелами географічної інформації. Усі передбачені програмою завдання виконані з максимальною якістю.

20-30 балів ставиться коли студент повністю засвоїв теоретичний зміст курсу, добре відтворює основний зміст навчального матеріалу. Застосовує знання у стандартних ситуаціях. Студент вміє аналізувати, систематизувати інформацію, узагальнювати, робити висновки. Студент вміє дати майже повну відповідь на поставлене запитання, володіє понятійним апаратом ПГ, але припускається незначних неточностей або не грубих фактичних помилок. Всі передбачені програмою навички сформовані. Усі передбачені програмою завдання виконані, якість більшості з них близька до максимальної.

10-20 балів ставиться якщо теоретичний зміст курсу засвоєний частково. Студент в цілому правильно відтворює навчальний матеріал. Студент намагається аналізувати, систематизувати інформацію, висловлювати власну позицію, але недостатньо її аргументує. Необхідні практичні методичні навички в основному сформовані. Більшість робіт, передбачених програмою виконано, але деякі з них мають недоліки, фактичні або змістовні помилки.

5-10 балів ставиться у випадку, коли теоретичний зміст курсу засвоєний лише фрагментарно. Відповідь фрагментарна, нелогічна, а з деяких питань – відсутня. Більшість передбачених програмою навчальних завдань не виконано або їх якість близька до мінімальної. Але за додаткової самостійної роботи над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання завдань та глибше оволодіння навчальним матеріалом.

4.8. Перелік програмових питань для самоконтролю:

Питання до екзамену з дисципліни «Політична географія»

Теоретична частина

1. History of the formation and development of political geography. F. Ratzel - the founder of political geography as a systematic science.
2. Political geography as a science, its object and subject of study, connections with other sciences. The political sphere (politicosphere) of social life as an object of study of political geography. Methods of political and geographical research
3. The main problems and topics of modern political and geographical research. The main tasks and directions of research in political geography.
4. Political geography in Ukraine. The role of Ukrainian geographers of the early twentieth century. in the development of individual provisions of PG. The current state of PG in Ukraine.
5. Territorial and political organization of society. Types of territorial and political systems. Hierarchy of territorial and political systems.
6. The concept of the political map of the world. Quantitative and qualitative changes in the political map of the world.
7. The ancient period of the formation of the political map of the world (V millennium BC - V century AD)
8. The medieval period of the formation of the political map of the world (V-XV centuries)
9. The new (colonial) period of the formation of the political map of the world (XV - early XX centuries (1914)
10. The Portuguese colonial empire: history of formation, territorial composition, features of the collapse
11. Spanish colonial empire: history of formation, territorial composition, features of collapse
12. British colonial empire: history of formation, territorial composition, features of collapse
13. French colonial empire: history of formation, territorial composition, features of collapse
14. Ottoman (Ottoman) colonial empire

15. German colonial empire: history of formation, territorial composition, features of collapse
16. Austro-Hungarian Empire
17. Russian colonial empire: history of formation, territorial composition, features of disintegration
18. The latest period of formation of the political map of the world (XX (1914) -XXI centuries). Stages of the latest period of formation of the political map of the world.
19. Modern world system. Current state of the political map of the world (recognized independent states, dependent territories, states with undetermined status, other territories). Probable changes in the political map of the world.
20. Territories, countries, states. Composition of the territory of the state.
21. Political and territorial formations on the political map of the world. Sovereign states as the main subject of world politics and an element of the political map of the world. The growth of the number of independent states during the 20th century.
22. Dependent countries and territories (colonies, protectorates, trusteeships, overseas territories. Forms of dependence of territories in the past (vassalage, mandated (sub-mandated) territories, dominion, condominium). Groups of dependent territories by status (colonies that are officially included in the UN list for decolonization; territories for which there are agreements on the termination of foreign possession with a clearly defined date of receipt; territories with undetermined status.
23. Geography of modern dependent territories.
24. Waters (aquatic area) of the high seas and the territory of Antarctica. Territorial claims of countries in Antarctica.
25. Multinational functional entities (TNCs, international organizations, regional organizations, world cities) as components of the modern world order. The concept of global (world) cities by J. Friedman.й
26. Controversial and problematic issues of the state of the modern PC of the world: annexed and disputed territories. Groups of disputed territories (territories that the UN recognizes "de jure" and demands independence; territories that exist "de facto" but are not recognized by the UN; actually disputed territories)
27. Controversial and problematic issues of the state of the modern PC of the world: territories with undetermined status, unrecognized states (UN members, not recognized by at least one UN member; non-UN members, recognized by at least one UN member; Recognized only by non-UN members; not recognized by any state).
28. International conflicts and their causes. Types of international conflicts (international crisis; low-intensity conflict; terrorism; civil war and revolution that acquire an international character; war and world war). Phases of development of international conflict. International conflicts in the modern world.
29. "Hot" spots of the planet.
30. Territorial claims. Separatism in the modern world. Variations and regional varieties of separatism. Geography of foci of separatism in the modern world.
31. The state as a key element of the political system. Sovereignty. Historical transformation of the understanding of sovereignty. Signs of the state. Internal and external functions of the state.
32. Theories of the origin of the state (theological, patriarchal, social contract, subjugation, class; geographical determinism, demographic, techno-economic, "night watchman").
33. Characteristics of the state as a geographical object. Political and geographical position (PGP) of the state. PGP assessment. Global PGP. Regional PGP. Neighboring PGP.
34. Geography (territory of the state) and its components. Features of the state territory: configuration, form, compactness, geographical center.
35. Forms and configurations of the state territory. The influence of the configuration of the territory on social processes in the state. Dimensions of the state territory.
36. Formation of state territory. Typology of states by the nature of the historical formation of the state territorial structure.
37. Problems of territorial delimitation of maritime space, continental shelf, territorial waters, economic zones.
38. State borders. The concept of state border. The content of the concepts of "delimitation" and "demarcation". Peculiarities of establishing river and sea borders. Functions of state borders. Changes in state borders.
39. Classification of state borders by morphology (configuration), origin, history and duration of existence, historical conditions and sequence of occurrence.
40. Border conflicts, their types (territorial: topographic, historical-cultural, ethnic, historical; positional, functional, resource).
41. Administrative-territorial division of the state. The concept of local self-government, its typology. Self-government systems. Principles of forming the ATD grid. Hierarchy of ATD units. ATD functions.

42. Administrative-territorial structure of unitary states.
43. Administrative-territorial structure of federal states.
44. Geospatial framework of the territory of the state and its varieties.
45. Capitals, their functions and classifications
46. Forms of government of states. Republics and monarchies in the modern world.
47. Forms of political and territorial organization of states. The concept of modern federalism. Types of federations in the modern world.
48. Political systems of states. Forms of state regime (democracy, authoritarianism, totalitarianism, dictatorship, apartheid, genocide). Classification of countries by ideological orientation (pluralistic and clerical states).
49. Typologies of countries of the world by level of socio-economic development and structure of the country's economy.
50. Classifications of countries of the world by geographical location, population, and area.

Практична частина

Geographical nomenclature:

- colonial empires of the New Period;
- sovereign states;
- dependent territories;
- disputed and annexed territories;
- territories with undetermined status;
- unrecognized states;
- hot spots of international conflicts;
- “hot spots” of the world;
- territorial claims of countries of the world;
- foci of separatism in the modern world;
- forms of state government (monarchies);
- forms of territorial organization of states (federations);
- types of countries of the world by level of socio-economic development;
- classification of countries of the world by configuration of territory, geographical location, area, population.

4.9. Схема нарахування балів, які отримують студенти

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальне завдання						Екзамен	Сума	
Розділ 1		Розділ 2			Самостійна робота			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	10	40	100
2	6	18	12	6	6			

T1, T2 ... T7 – теми розділів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно	незараховано

5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

5.1. Рекомендована література

Основна

1. Геополітика в посталях і термінах: підручник для студентів і аспірантів спеціальності “Політологія” / М. Вегеш, М. Палінчак, В. Петрінко. - Ужгород: Видавничий дім “Гельветика”, 2021. - 786 с.
2. Гольцов А.Г. Геополітика та політична географія. підручник. - К., 2012. - 416 с.
3. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика України: Навч. посіб. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 344 с.
4. Політична географія і геополітика: Навч. посібник / Б.П.Яценко, В.І.Стафійчук, Ю.С.Брайчевський та ін.; за ред. Б.П.Яценка. – К.: Либідь, 2007. – 255 с.
5. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії: Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2001. – 556 с.
6. Трохимчук С.В., Федунь О.В. Політична географія світу: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 422 с.
7. Яценко Б.П. Політична географія: навч. посіб. – К.: Вид. Ін-ту сходознавства НАНУ, 2005. – 134 с.

Допоміжна

1. Алексєєва Т.І. Міжнародні організації: Навч. Посіб. - Х.: Вид-во ХНЕУ, 2006.
2. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи. — Львів: Лілея-НВ, 2000. — 236 с.
3. Блії де Г., Муллер П., Шаблій О. Географія: світи, регіони, концепти: Пер. з англ. — К.: Либідь, 2004. — 740 с.
4. Вегеш М. Світовий процес і геополітика. Навчальний посібник. - Ужгород: “ФОП Сабов А.М.”, 2017.
5. Врублевський В. К., Хорошковський В. І. Український шлях. Начерки: Геополітичне становище України та її національні інтереси. – К., 1997. – 426 с
6. Гантінгтон П. С. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку / Пер. з англ. — Львів: Кальварія, 2006. — 747 с.
7. Дергачов В. А. Геополітика. — К.: ВИРА-Р, 2000. — 448 с.
8. Дністрянський М.С. Геополітика: навч. посіб. - Львів, ЛНУ ім. І. Франка, 2011.
9. Дністрянський М. С. Україна в політико-географічному вимірі. - Львів, 2000
10. Дністрянський М.ю С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики. - Львів, 2006.
11. Дністрянський М. С. Кордони України. Територіально-адміністративний устрій. - Львів 1998.
12. Липа Ю. Чорноморська доктрина. - Варшава, 1940.
13. Липа Ю. Розподіл Росії. - Київ-Одеса, 1941.
14. **Маслова Н. М., Мирза-Сіденко В. М.** Динаміка електоральних симпатій населення Кіровоградської області в контексті політико-географічних процесів в Україні / Н. М. Маслова, В. М. Мирза-Сіденко // Науковий вісник Херсонського державного університету – Серія: Географічні науки. – 2018. – № 9 – С. 62-68.
15. **Маслова Н. М., Мунтян П. П.** Сепаратизм в сучасному світі: суть, причини та регіональні різновиди // Н. М. Маслова, П. П. Мунтян // Матеріали обласної науково-практичної конференції «Стратегії інноваційного розвитку природничих дисциплін: досвід, проблеми та перспективи» (м. Кропивницький, 22 березня 2018 р.) // Збірник наукових праць. – Кропивницький. – ЦДПУ, 2018. – С. 218-227
16. Масляк П.О., Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Словник-довідник учня з економічної і соціальної географії світу. – К.: Лібра, 1996. – 328 с.
17. Мадіссон В. В., Шахов В. Л. Сучасна українська геополітика. — К.: Либідь, 2003. — 176 с.
18. Олійник Л.Б., Степаненко А.В. Вступ до соціальної географії: Навч. посіб. – К.: Знання, КОО, 2000. – 204 с.
19. Пістун М.Д. Основи теорії суспільної географії. – К.: Вища шк., 1996. – 232 с.
20. Ростов Є.Ф. Економіка країн світу. Довідник. – К.: НВП «Картографія», 1998. – 188 с.
21. Соціально-економічна географія світу. Загальна частина / За ред. С.П. Кузика. – Тернопіль: Підручники & посібники, 1998. – 256 с.
22. Соціально-економічна географія України: Навч. посіб. / За ред. О.І. Шаблія. – Л.: Світ, 2000. – 680 с.
23. Сюткін С.І. Політична карта світу як супероб’єкт політичної географії // Наукові записки СумДПУ

- імені А.С. Макаренка. Географічні науки. – Вип. 1. – 2010. – С. 82-87.
24. Сюткін С.І., Зінченко І.В. Функції державних кордонів // Наукові записки СумДПУ імені А.С. Макаренка. Географічні науки. – Вип. 1. – 2010. – С. 93-99.
 25. Сташко Я.С., Сюткін С.І. Типізація столиць країн світу // Наукові записки СумДПУ імені А.С. Макаренка. Географічні науки. – Вип. 1. – 2010. – С. 102-106
 26. Шаблій О.І. Основи загальної суспільної географії. Підручник. – Л.: Вид.центр ЛНУ ім. І.Франка, 2003. – 444 с.
 27. Шаповал В. Державний лад країн світу: Довідник. – К.: Укр. Центр правових студій, 1999.
 28. Швець О. Б. Електоральна рубіжність Кіровоградської області / О. Б. Швець, **Н. М. Маслова** // Учёные записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – Серия: География. – 2013. – Т.26 (65). – № 4. – С. 169–182
 29. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти / За ред. Ф. М. Рудича. — К.: МАУП, 2002. — 488 с.
 30. Юрківський В.М. Регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни: Підручник. – К.: Либідь, 2000. – 416 с.
 31. Dorrell, David; Henderson, Joseph; Lindley, Todd; and Connor, Georgeta, "Introduction to Human Geography (2nd Edition)" (2019). Geological Sciences and Geography Open Textbooks. 2. <https://oer.galileo.usg.edu/geo-textbooks/2> P. 147-159.
 32. Taylor, Peter T. Political geography: world – economy – nation – state and locality. - London, 1985.
 33. Sharp J. Humanistic geography // The Dictionary of Human Geography / Edited by D. Gregory, R. Johnston, G. Pratt, M. J. Watts and S. Whatmore. – 2009. – P. 356-358.
 34. Social geography // The dictionary of human geography / D. Gregory, R. Johnston, G. Pratt, M. J. Watts and S. Whatmore (Eds.). – Wiley-Blackwell, 2009. – P. 692–694.
 35. Flint C. Political Geography: world-economy, nation-state, and locality / C. Flint, P. J. Taylor. - 6th ed. - London; New York : Routledge, 2014.- XII, 340 p.

5.2. Методичне забезпечення

1. Тексти лекцій (в електронному варіанті).
2. Методичні розробки практичних занять (в електронному та паперовому варіанті)
3. Матеріали в навчальному класі "Політична географія" на освітній платформі Google

5.3. Інформаційні ресурси (перелік інформаційних ресурсів)

1. <http://www.ukrstat.gov.ua> – офіційний сайт Державного комітету статистики України.
2. «Чорноморська безпека». – Режим доступу: <http://www.nomos.com.ua/>
3. <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook> – Щорічний довідник ЦРУ «Книга фактів».
4. <http://www.delukr.cec.eu.int> – сайт Представництва Європейської Комісії в Україні.
5. <http://www.europa.eu.int> – офіційний сайт Європейського Союзу.
6. <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/696.htm> – офіційний сайт Міністерства зовнішніх справ України. Міжнародні організації.
7. <http://www.nato.int> – офіційний сайт НАТО.
8. <http://www.un.org> – офіційний сайт ООН.
9. <http://www.world-tourism.org/ruso/index.htm> – офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації (ВТО).
10. <http://www.worldbank.org> – звіти про розвиток Світового банку.
11. The Security Service (MI-5). – Режим доступу: <https://www.mi5.gov.uk/>
12. Матеріали International Crisis Group – Режим доступу: <https://www.crisisgroup.org/>
13. МЗС України. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/4130.htm>
14. Представництво ООН в Україні. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua>
15. Служба зовнішньої розвідки України. – Режим доступу: <http://www.szru.gov.ua/>

6. ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політика щодо академічної доброчесності формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про

видавничу справу», з урахуванням норм Положення «Про академічну свободу та академічну доброчесність в Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка» (затверджене вченою радою, протокол №2 від 30.09.2019; №10 від 07.02.2022).

Примітки:

1. Робоча програма навчальної дисципліни є нормативним документом закладу вищої освіти і містить виклад конкретного змісту навчальної дисципліни, послідовність, організаційні форми її вивчення та їх обсяг, визначає форми та засоби поточного і підсумкового контролю.

2. Розробляється викладачем. Робоча програма навчальної дисципліни розглядається на засіданні кафедри і затверджується завідувачем кафедри.